

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİNE DEVAM EDEN GÖÇMENLERİN MESLEK KURSLARINA YÖNELİK SORUNLARI

Figen EREŞ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, feres@gazi.edu.tr

Özet

2011’de başlayan Suriye’de iç savaş nedeniyle pek çok Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Savaş nedeniyle yaklaşık 14 milyon Suriyeli, komşu ülkelere sığınmıştır. Ülkedeki farklı faktörlerin etkin rol oynaması bu savaşın sürmesine neden olmuş ve henüz Suriye’deki bu savaşın sona ereceğini söylemek olası görünmemektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye de her ne kadar geçmişte göç almış bir ülke olmasına rağmen, Suriye göçünden etkilenmiştir. Türkiye, uyguladığı Açık Kapı Politikasıyla her bir Suriyeliye “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir. Günümüzde kesin olmamakla birlikte Türkiye’deki yaklaşık 3 milyon Suriyeli yaşamaktadır. Bu çalışmanın amacı, mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin aldıkları mesleki eğitim ile ilgili sorunlarını belirlemektir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmaya, Ankara ilinde mesleki eğitim merkezlerine devam eden yirmi beş göçmen katılmıştır. Araştırmada alan yazın çalışmasından sonra hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Mesleki eğitim merkezine devam eden göçmenlerin sorunları, eğitimin girdileri ile ilgili sorunlar; eğitim süreci ile ilgili sorunlar ve eğitimin çıktıları ile ilgili sorunlar olmak üzere üç temada incelenmiştir. Katılımcıların en çok ifade ettiği sorunlar, eğitim süreci ile ilgili sorunlardır. Katılımcılar kurs içeriğinin bir meslek öğrenme için yeterli olmadığını ve kurs süresinin az olduğunu düşünmektedirler. Çalışmanın bulgularına göre, göçmen eğitimi planlaması ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mesleki Eğitim Merkezi, göçmen, mesleki eğitim, istihdam.

PROBLEMS OF IMMIGRANTS WHO ATTEND VOCATIONAL EDUCATION CENTER REGARDING VOCATIONAL COURSES

Abstract

Due to the civil war that broke out in Syria in 2011, a large number of Syrians had to leave their country. Approximately 14 million Syrians took refuge in neighboring countries due to the war. The effective role of different factors in the country caused continuation of the war and it is still not possible to speculate about the end of the war in Syria. Although Turkey received migration previously like other countries, it has been affected by the migration from Syria. Turkey granted “Provisional Protection Status” to each Syrian as a part of its Open Door Policy. Though not definite, it is believed that approximately 3 million Syrians live in Turkey today. The aim of this study is to determine problems of immigrants who attend Vocational Education Centers regarding vocational courses. The qualitative research method was used in this study. **The participants consist of 25** immigrants who attend Vocational Education Centers in Ankara. A semi-structured interview form was used to collect data after literature study. The data were analyzed using content analysis method. Problems of immigrants who attend Vocational Education Centers were examined in three themes as problems with the input of education; problems with the training process and problems with the outputs of education. The problems most expressed by participants are problems with the education process. Participants think that the content of the course is not sufficient for a vocational education and that the duration of the course is insufficient. Implications for further research and practice and implications of these findings for future reforms of inclusive education were discussed.

Keywords: Vocational Education Center, immigrant, vocational education, employment.

1.GİRİŞ

2011’de başlayan Suriye’de iç savaş nedeniyle pek çok Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Savaş nedeniyle yaklaşık 14 milyon Suriyeli, komşu ülkelere sığınmıştır. Ülkedeki farklı faktörlerin etkin rol oynaması bu savaşın sürmesine neden olmuş ve henüz Suriye’deki bu savaşın sona ereceğini söylemek olası görünmemektedir. Suriyeliler bu süreçte Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak’a göç etmişlerdir (MPC, 2013). Diğer ülkelerde olduğu

gibi Türkiye de her ne kadar geçmişte göç almış bir ülke olmasına rağmen, Suriye göçünden etkilenmiştir. Türkiye, uyguladığı Açık Kapı Politikasıyla her bir Suriyeliye “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir. Günümüzde kesin olmamakla birlikte Türkiye’de yaklaşık 3 milyon Suriyeli yaşamaktadır ve bunların 1.72 milyonu yetişkindir. Hızla artan Suriyeli göçmen sayısı nedeniyle önceleri Suriyelilerin can ve mal güvenliklerini sağlama, barınma, gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik önlemler alan Türkiye, Suriyelilere yönelik uzun vadeli politika arayışlarına girmiştir. Hali hazırda Suriyeli çocukların bir kısmı devlet okuluna devam ederken, 331.000 çocuk ise UNICEF’in katkılarıyla Geçici Eğitim Merkezlerine devam etmektedir (HRW, 2015; UNICEF, 2017). Bununla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütlerinin katkılarıyla, Suriyeli yetişkinlere mesleki eğitim verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli meslek kursları düzenlemekle birlikte, Mesleki Eğitim Merkezlerinde de mesleki eğitim hizmetlerini sürdürmektedir. Bugüne kadar mesleki eğitim kapsamında 237.509 Suriyeliye mesleki eğitim verilmiştir (P.A., 2016).

Göçmen çalışmalarında, göçmenlerin göç ettikleri ülkeye uyumu sürekli ele alınmakta ve göçmenlerin iş piyasasına uyumu ve bunun yanı sıra mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi için gerekli eğitim sık sık vurgulanmaktadır (Stören, 2004). Çalışmaların bulgularına göre, özellikle doğu ülkelerinden gelen göçmenlerin iş riski daha fazladır (OECD, 2000a; OECD, 2000b). Bunun temel nedeni, göçmenlerin göç ettikleri ülkenin işgücü piyasasına uygun beceriye sahip olmamalarıdır (Coppel, Dumont ve Visco, 2001). Ayrıca göçmenlerin genelde eğitim düzeyinin düşüklüğü ve kendi ülkelerinde de alt statülerde çalışıyor olmaları, yeni ülkelerinde iş bulma zorluğu veya işsizlik sorunuyla karşılaşmalarında temel etkenlerdir (Schmid, 2001). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) yayınladığı Dünya Göç raporunda (2015), göçmenlerin iş piyasasına girmelerini zorlayan engelleri belirlemiştir. Bu engeller göçmenlerin niteliklerine uygun olmayan istihdam biçimi; göçmenlerin vasıfsız hizmetler için işe alınması; göçmen niteliklerinin farkedilememesi; göçmenlerin göç ettiği ülkenin dilini bilmemesi; iş ve sosyal ağların olmaması; ayrımcılık; göçmenin düşük motivasyonu; kayıt dışı ekonomik sömürü ve dışlanmadır. İş piyasasına uyum aslında bir göçmen için oldukça zordur. Göçmenler kendi ülkelerinde bir iş deneyimine sahip olmalarına rağmen, iş piyasasına uyum göçmenler için karmaşık bir süreç olarak karşılımlarına çıkmaktadır. Özellikle cinsiyet, yasal statü ve eğitim göçmenlerin bu uyumunu zorlaştırmaktadır (Iganski ve Payne, 1999). Kendi ülkelerinde yaşadıkları çeşitli sorunlar nedeniyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan göçmenler, yeni ülkelerinde de yaşamlarını sürdürmede sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar sosyo-kültürel içerikli olmakla birlikte ekonomik sorunlar da olabilmektedir.

Göçmenlerin göç ettikleri ülkede sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullara uyum sağlamaları oldukça zaman almaktadır. Bu süreçte birçok göçmen kendi niteliklerine uygun olmayan işlerde çalışmak ve alışkın olmadığı ortamlarda yaşamak zorunda kalabilmektedirler. Yeni ülkeye uyum süreci, ilk beş yıl sürebilmektedir (Stein, 1981). Bu süreçte göçmenlerin yeni ülkelerine uyumuna yönelik eğitim almaları oldukça önemlidir. Bu eğitimlerden biri de mesleki eğitimidir. Göçmenlerin mesleki eğitimi, işyerinde eğitim ve okulda eğitim olmak üzere iki türde yapılabilmektedir. Göçmenler için işyerinde eğitimin en önemli özelliği, yeni ülkesinin dilini öğrenme kolaylığıdır (Duff, Wong ve Early, 2000). Bununla birlikte işyeri eğitiminde öğrenilecek meslekte kullanılan araç ve gereçlerin varlığıdır. Göçmenler bir meslek edinirken bu meslek için gerekli araç-gereçleri kullanmayı öğrenebilmektedirler (Monti, 2006). Yetişkinlerin bir meslek eğitimi sürecinde uygulamaya dayalı eğitime ihtiyaç duydukları ve uygulamaya dayalı eğitimin etkililiği çeşitli araştırmalarla da belirlenmiştir. Ayrıca göçmenler işyeri eğitimi sürecinde, eğitimciler ve iş arkadaşları kurdukları iletişim, meslekte kullanılan araç ve gereçlerin özel terimleri, bunların nasıl kullanılacakları ile ilgili tartışmalar ve bilgi aktarımı yoluyla hem dil becerilerini hem de mesleki becerileri geliştirmektedirler (Jacobson, Degener ve Purcell-Gates, 2003). Ancak göçmenler işyeri eğitiminde bazı zorluklarla da karşılaşabilmektedirler. Bunlardan biri, hem göçmenin hem de işverenin dil öğrenmeye yönelik gerçekçi olmayan beklentileridir. İkinci bir dilde sosyal ilişkileri kurabilme, yaklaşık dört-beş yıl sürebilmektedir (Thomas ve Collier, 1997). Bir diğer faktör, iş yeri güvenliğidir. Göçmenlerin işyeri eğitimindeki güvensiz iş uygulamaları veya güvenlik ihlallerinden kaynaklanan rahatsızlıkları, eğitimin niteliğini olumsuz etkilemektedir (Smith, Perry ve Moyer, 2006). Göçmenlerin işyeri eğitimine etki eden bir diğer faktör, işverenin eğitime bakış açısı ve eğitimin niteliğidir. Bazı işverenler, işyeri eğitimini önemsememekte ve eğitime karşı isteksizlik gösterebilmektedirler (Ahlstrand, Bassi ve McMurrer, 2001).

Göçmenlerin mesleki eğitiminde bir diğer eğitim türü okulda eğitimidir. Okulda verilen mesleki eğitimde, göçmenin önceki bilgi ve becerileri oldukça önemlidir. Göçmenin kendi ülkesinde edindiği mesleki ve bilgi ve beceriler, yeni ülkesinde aldığı eğitimle pekişmekte ve böylece göçmenler daha yüksek ücret ödeyebilen ve kariyer yolunda ilerleyebilecekleri bilgi ve becerileri geliştirmeleri için fırsat yakalamış ve belgelendirmiş olurlar (Creticos, Schultz, Beeler ve Ball, 2006). Günümüz iş dünyasında önceden edinilen mesleki bilgi ve becerilerin, yeni mesleki bilgi ve becerilere adaptasyonuna yardımcı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çoğu meslek sınıfları, tek bir mesleki bilgi ve

beceriye odaklanmak yerine belirli bir iş alanının bileşenlerine odaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle, eski bilgi ve becerilerin yeni bilgi ve becerilere transferi eğitim yoluyla gerçekleşmektedir (Symes ve McIntyre, 2000). Okulda verilen mesleki eğitimin bir diğer özelliği ise yeni öğrenmelerde öğrenici olan göçmenin hata yapma ve işverenden utanma korkusunu önlemesidir (Katz, 2000). Ayrıca okuldan mezuniyet sonrası alacakları diploma veya sertifika, göçmenlerin daha yüksek kazançlı iş bulmalarına neden olabilmektedir (Prince ve Jenkins, 2005). Okulda öğretmenler arasında kurulacak işbirliği, göçmenlerin mesleki eğitim sorunlarının çözülmesine yardımcı olabilir. Okulda verilen mesleki eğitimin de göçmenler için bazı zorlukları bulunmaktadır. Bunlardan biri okulda çalışan öğretmenlerin kendi anadilinde konuşmayan öğrencilere karşı isteksizliğidir. Böyle durumlarda öğretmenler göçmen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının da farkına varamamaktadırlar (Platt, 1996).

Coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle Türkiye, tarihsel süreçte göç hareketlerinden etkilenmiş ve özellikle Asya ve Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenlere ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'nin göçmen kabulü, siyasi ve sosyal açıdan toplumu etkilemekle birlikte, ekonomik açıdan halihazırda ülke genelini etkilemektedir. Özellikle 2011 yılından bu yana Suriyelilerin Türkiye'ye göçü, ülkenin sosyo-ekonomik dinamiklerini değiştirmiştir. Önceleri mülteci kampınca yaşamlarını sürdüren Suriyeliler, daha sonra bu kamplardan ayrılarak iş piyasasında yerlerini almaya başlamışlardır (Erdogan, 2014). Ancak büyük bir çoğunluğu yasa dışı çalışmaktadırlar (Carpio ve Wagner, 2015). Bu durum ev sahibi ülke olan Türkiye için kontrol edilemez bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Suriyeliler için çalışma izni olmadan bir iş bulabilmek bir avantaj gibi görünse niteliklerine uygun olmayan ve düşük ücretlerle çalışmaları daha sonraları dezavantaja dönüşmektedir (Dustmann ve Preston, 2012). Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütlerinin göçmenlerin mesleki eğitimine yönelik çabalarına rağmen Suriyelilerin vasıfsız işgücü olarak çalışması, düşük iş niteliğine neden olabileceği gibi düşük ücrete de neden olmaktadır. Bu nedenle göçmenlerin mesleki eğitimi, iş piyasası ve işgücü kayıplarının önüne geçilmesinde önemli bir faktördür. Bu önem kapsamında araştırmanın amacı, mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin aldıkları mesleki eğitim ile ilgili sorunlarını belirlemektir.

2. YÖNTEM

2.1.Desen

Bu araştırma, Mesleki Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören Suriyeli yetişkinlerin eğitim sorunlarını belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma olarak desenlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

2.2.Çalışma Grubu

Çalışmada Ankara ili merkezi Mesleki Eğitim Merkezlerinde öğrenim gören göçmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu nedenle çalışmada amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında benzeşik örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Benzeşik örnekleme yöntemi, küçük ve benzeşik bir grup oluşturularak belirgin bir alt grubu tanımlamaya çalışan bir yöntemdir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişkenler	1	2	3	4
Cinsiyet	Erkek	Kadın		
n	14	11		
Yaş	17-19	20-30	31-40	41 ve üstü
n	2	7	12	4
Okulda öğrenim yılı	Okula gitmemiş	1-5 yıl	6-10 yıl	11-12 yıl
n	1	5	13	6
Uyruk	Suriye	Irak		
n	21	4		
Aldığı kursun, kendi ülkesinde sürdürdüğü meslekle ilişkisi	Erkeklerin tümü kendi mesleği dışında bir kurs almakta	kendi mesleği	Kadınlar biri dışında meslek sahibi değil	
n	14		11	
Türkçe konuşma becerisi	Katılımcıların tümü Türkçe bilmemektedir.			
n	25			

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu yoluyla elde edilmiştir. İç geçerliğin sağlanması amacıyla görüşme formu hazırlandıktan sonra, eğitim yönetimi alan uzmanlarının görüşleri alınarak son şekli verilmiştir (Patton, 2014). Görüşme formunda katılımcılara çalışmanın amacı kapsamında, mesleki eğitim merkezlerinde aldıkları eğitimle ilgili sorunları ile demografik özellikleri sorulmuştur. Nitel çalışmalarda katılımcıların görüşlerinin alınmasıyla birlikte, çalışmanın amacına uygun diğer verilerin incelenmesi, araştırmanın geçerliliğini artırmada önemli bir katkı sunmaktadır. Bu nedenle görüşmelere başlamadan önce geçerliliği artırmak amacıyla göçmenlerin mesleki eğitimlerine ilişkin araştırmalar incelenmiştir.

Göçmenlerle yapılan görüşmeler, 15 Eylül 2016-30 Ocak 2017 tarihleri arasında araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için katılımcılardan önceden randevu alınmış ve çalışmanın amacı ile görüşme süreci hakkında bilgi verilmiştir. Görüşme sürecinde katılımcıların yeterli Türkçesi olmadığı için anadili Arapça olan ve Türkiye’de Türkçe eğitim çalışmaları yapan bir yeminli tercümandan yararlanılmıştır. Katılımcılarla görüşme sürecinde görüşme formundaki sorular sorulmuş, soruların cevaplarının eksik kaldığı durumlarda sonda sorulara yer verilmiştir. Böylece katılımcılardan derinlemesine bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler not tutularak kayıt altına alınmıştır. Görüşme sürecinde katılımcıların etkilenmemesi için yansız olma, mimik kullanmama vb. hususlara dikkat edilmiştir. Çalışmada göçmenlerin katılımında gönüllülük esasına dayalı olmak amacıyla kodlama yapılmıştır. Buna göre katılımcılardan kadınlara [K], erkek katılımcılara [E], kısaltması ve her bir katılımcı için bir sayı verilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için görüşme sürecinde katılımcıların olumsuz etkilenmemesi amacıyla veriler sadece araştırmacı ve katılımcının bulunduğu bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler özetlenip katılımcılardan onaylamaları istenmiştir. Çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak için ise elde edilen bulguların, kavramsal çerçeveye uyumluluğu kontrol edilmiştir (Berg, 2001).

2.4. Verilerin Analizi

Katılımcıların mesleki eğitim kurslarına ilişkin görüşlerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, sorunun sistematik ve tarafsız bir biçimde sunumunu hedefleyen ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. Çözümleme işleminde; öncelikle ham veriler belirlenmiş, verilen cevaplarda ortak noktalar bulunmuş ve kodlar oluşturulmuştur. Kodlardan yola çıkılarak temalar ve bu temaları oluşturan alt temalar belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen temalar ve alt temalarda verilerin frekansı eklenmiştir. Ayrıca geçerliliğini artırmak için elde edilen ham veriler, eğitim yönetimi uzmanları ve çalışma grubu dışında kalan dört göçmen tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen verilerin benzer ortamlarda test edilebileceği yargısına varılmıştır (Berg, 2001).

3. BULGULAR

Yapılan içerik analizi sonucunda katılımcılara göre serbest zaman etkinlikleri, temalara ayrılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin sorunları, girdiler ile ilgili sorunlar; süreç ile ilgili sorunlar ve çıktılar ile ilgili sorunlar olmak üzere üç temada incelenmiştir. Katılımcı göçmenlerin aldıkları mesleki eğitime ilişkin sorunları, Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Meslek Kurslarına Yönelik Sorunlar

TEMALAR	ALT TEMALAR	f
Girdiler ile ilgili sorunlar	Kurs öncesi Türkçe öğretilmemesi	12
	Ülkesinde sürdürdüğü mesleği ile ilgili kursun olmaması	10
Toplam		22
Süreç ile ilgili sorunlar	Kurs içeriğinin bir meslek öğrenme için yeterli olmaması	20
	Kurs süresinin yeterli olmaması	24
Toplam		44
Çıktılar ile ilgili sorunlar	Kurs sonunda alacağı belgenin işyeri açma için yeterli olmaması	9
	Çalışma izni olmaması	18
Toplam		27

Mesleki eğitim merkezlerinde bir mesleki eğitim alan katılımcıların aldıkları eğitimin girdileri ile ilgili sorunları, iki alt temada incelenmiştir. Katılımcıların yaklaşık yarısı, aldıkları eğitimin Türkçe olması ve kendilerinin Türkçe bilmemesi nedeniyle dersleri anlamadıklarını belirtmiştir. Erkek katılımcıların belirttikleri bir diğer sorun ise ülkelerinde sürdürdükleri meslekle ilgili bir kursun bulunmamasıdır. Erkek katılımcıların çoğunluğu, kendi meslekleri ile ilgili bir kursa devam etmenin, kendilerine daha yararlı olacağını düşünmektedirler. Bu alt temada kadın katılımcılar, herhangi bir meslekleri olmadığı için bu konuyu sorun olarak görmemektedirler. Bazı katılımcıların girdiler ile ilgili sorunlar yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Göçmenlere öncelikle dil kursu verilmeli, yoksa kursun hiç faydası olmuyor. Bize önce Türkçe öğretilseydi, kurs daha verimli olurdu...[K1]

Türkçe bilmediğimden öğretmenlerle iletişim kuramıyorum...[K4]

Türkçe bilmeyen göçmenlerin meslek öğrenmesi imkansız. Öğretmen de para alıyor, öğrenci de para alıyor. Burada amaç sadece para kazanmak...[E1]

Ben Suriye’de tesisat ustasıydım. Bu kursta kaynakçılık eğitimi alıyorum...[E8]

Suriye’de bilgisayar bakım-onarım işi yapıyordum. Berberlik kursuna aylık 600 TL verildiği için geldim. Mesleğimle ilgili bir kurs yok...[E4]

Okulların bizlerin mesleklerini dikkate alarak kurs açmaları daha verimli olurdu...[E10]

Mesleki eğitim merkezlerinde bir mesleki eğitim alan katılımcıların aldıkları eğitim ile ilgili sorunları, çoğunlukla eğitim sürecinde yaşanmaktadır. Katılımcıların aldıkları eğitimin süreci ile ilgili sorunları, iki alt temada incelenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, aldıkları eğitimin içeriğinin bir meslek öğrenmek için yeterli olmadığını düşünmektedirler. Katılımcılar kursların genel de yüzeysel bilgi içerdiği ve uygulamaya dayalı çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Katılımcıların eğitim süreci ile ilgili yaşadıkları bir diğer sorun, kurs süresinin yeterli olmamasıdır. Katılımcılar okulda mesleğin sadece genel özelliklerini anlayabildiklerini belirtmektedirler. Bazı katılımcıların girdiler ile ilgili sorunlar yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Kurs süresi yeterli değil ama öğretmenler çok yardımcı oluyor. Kişisel gelişimime katkısı çok...[E2]

Mesleki Eğitim Merkezinde verilen eğitim çok yeterli değil. Kursun sonuna geldik ama yeterince uygulama yapmadık...[E5]

Bu kurstan beklentilerim karşılanmadı. Kursun süresi az olduğu ve uygulama yapmadığım için bir faydasını göremedim...[E3]

Okula kurs için geldiğimde mesleği yeterince öğreneceğimi düşünüyordum. Fakat yeterince öğrenemedim. Zaman az olduğu için öğrendiğimiz konular da az...[K3]

Okulda mesleki bilgi kazanmam zor ama öğretmenler sayesinde biraz Türkçe öğrendim...[K5]

Mesleki eğitim merkezlerinde bir mesleki eğitim alan katılımcıların aldıkları eğitimin çıktıları ile ilgili sorunları, iki alt temada incelenmiştir. Katılımcılara kursun tamamlanmasından sonra mesleki eğitim merkezi yönetiminin bir meslek sertifikası verilmektedir. Ancak bu belge, katılımcılara göre yeterli olmamaktadır. Katılımcılar bunun nedeninin ekonomik sorunlardan kaynaklandığını belirtmektedirler. Görüşme sürecinde katılımcıların ifadelerinden çoğunluğunun kendi iş yerini açma isteğinde oldukları anlaşılmıştır. Yeterli finansa sahip olmayan katılımcılar, bir iş yeri açmanın imkansız olduğunu düşünmektedirler. Katılımcılar herhangi bir iş yerinde iş gören olarak çalışmayı düşük ücret verildiği gerekçesiyle istememektedirler. Çıktılar ile ilgili sorunlar temasındaki bir diğer alt tema göçmenlerin çalışma izninin olmamasıdır. Göçmenlerin çalışma izninin olmaması, iş yerlerinde kaçak işçi olarak çalışmalarına neden olmaktadır. Bazı katılımcıların girdiler ile ilgili sorunlar yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Parası olanlar burada iş kurdular, Suriye’de fakir olanlar burada da fakirler...[E6]

Alacağım belge iş bulmam için yeterli değil. Çalışma iznim olmadığı için düzenli bir işte çalışamam ...[E9]

Günlük iş buluyorum. İşveren Türklere verdiği paradan daha az para veriyor. Çalışma iznim olsa farklı olurdu...[E11]

Ben Avrupa’ya gitmek istiyorum. Avrupa ülkeleri mesleğini soruyorlar. Bu nedenle geldim. ...[E7]

Suriye’de erkekler çalıştığı için kadınların mesleği yoktur. Buraya devlet para verdiği için geldim. Kurs bitince param olmadığından iş yeri açamam. ...[K2]

Suriye’de çalışmıyordum. Mesleğim yok. Belki ilerde eşim izin verirse ve paramız olursa iş yeri açabilirim. Burada bulunanlar zaten fakir, parası olanlar ya diğer ülkelere gittiler ya da iş kurdular ...[K6]

Bu kursa belge almak için geldim. Çalışma iznim olmadığı için evde kuaförlük yapıyorum. Suriye’de de kuafördüm. ...[K7]

4.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin aldıkları mesleki eğitim ile ilgili sorunlarının belirlenmesidir. Bu amaç kapsamında mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin bireysel özellikleri incelenmiş daha sonra mesleki eğitim merkezlerinde aldıkları eğitim ile ilgili sorunları değerlendirilmiştir. Yaşları 17-41 arasında değişen katılımcı göçmenlerin öğrenim süreleri en çok on iki yıldır. Çoğunluğu Suriyeli ve az sayıda Iraklı olan katılımcılardan kadınların sadece biri, kendi ülkesinde evinde kuaförlük yapmıştır. Diğer kadın katılımcıların tümü, bir meslek sahibi değildir. Kadın katılımcılar bu durumun nedenini, ülkelerinde kadınların genelde çalışmadığını, çalışmak isteseler bile eşlerinin buna izin vermeyeceğini ifade etmişlerdir. Kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre eğitim düzeyi de düşüktür. Erkek katılımcıların kendi ülkelerinde bir mesleği sürdürdükleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Erkek katılımcılar, genelde tesisatçılık, tamircilik, şoför, elektrikçilik gibi mesleklere sahiptir. Erkek katılımcıların tümü, mesleki eğitim merkezinde kendi meslekleri dışında bir meslek kursuna devam ettiklerini belirtmişlerdir. Erkek katılımcıların kursa kayıt sürecinde kendi mesleklerine ilişkin bir mesleki kursun bulunmadığından, başka bir meslek kursuna kayıt oldukları anlaşılmaktadır. Erkek ve kadın katılımcıların tümü Türkçe bilmemektedir.

Mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlere yönelik açılan bu meslek kursları, yedi hafta sürmekte ve göçmenler haftada beş gün mesleki eğitim merkezlerinde ders almaktadırlar. Göçmenlere bu eğitime katıldıkları için altı yüz T.L. ödenmekte ve mesleki eğitim merkezine ulaşmaları için ücretsiz belediye otobüs kartı verilmektedir. Elde edilen bulgulara göre, mesleki eğitim merkezlerine devam eden göçmenlerin sorunları, eğitimin girdileri ile ilgili sorunlar; eğitim süreci ile ilgili sorunlar ve eğitimin çıktıları ile ilgili sorunlar olmak üzere üç temada incelenmiştir. Katılımcıların en çok ifade ettiği sorunlar, eğitim süreci ile ilgili sorunlardır. Katılımcılar kurs içeriğinin bir meslek öğrenme için yeterli olmadığını ve kurs süresinin az olduğunu düşünmektedirler. Türkiye’deki yasal metinlerde göçmenlere meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetleri sağlanacağı ifade edilmektedir. Bu eğitim hizmetleri özellikle Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile sivil toplum örgütlerince desteklenmektedir (Toksöz, Erdoğan ve Kaşka, 2012). Ancak meslek kurslarının süresi ile ilgili bir çelişkinin olduğu söylenebilir. İŞKUR’un Türk vatandaşlarına düzenlediği meslek kursları incelendiğinde, İŞKUR’da düzenlenen meslek kurslarının yüz altmış gün, başka bir ifadeyle yirmi iki hafta sürdüğü anlaşılmaktadır (İŞKUR, 2017). Göçmenler ise mesleki eğitim kurslarına sadece otuz beş gün devam etmektedirler. Bu durum ciddi bir göçmen mesleki eğitimi politikası ve planlaması sorunu olarak gözükmektedir.

Göçmen katılımcıların dile getirdiği bir diğer sorun, aldıkları mesleki eğitimin çıktıları ile ilgilidir. Göçmen katılımcılar, bu eğitimin sonunda bir meslek sertifikası almaktadırlar. Ancak bu belge göçmenlerin kurs sonunda bir iş yeri açmaları için yeterli olmamaktadır. Göçmenlerin çoğunluğu, iş yeri açabilmek için sermayelerinin olmadığını belirtmektedirler. Göçmenler meslek sertifikasını ayrıca bir işe başvuruda kullanabilmektedirler. Ancak çalışma izinlerinin olmaması, göçmenlerin düzenli bir işte çalışmalarına engel olmaktadır. Bununla birlikte, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununa göre yabancılar çalışma izni olmadan Türkiye’de çalışmamakta veya çalıştırılmamaktadır. Kanuna göre çalışma izni alabilmek için ise göçmenlerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca belirlenen değerlendirme ölçütlerini karşılamaları gerekmektedir (R.G., 2016). Nitelik açısından bakıldığında, Türkçe bilmeyen ve mesleki eğitim merkezinde bir meslek kursuna devam eden göçmenlerin bu ölçütleri karşılayabilmeleri mümkün görünmemektedir. Halihazırda bu durum iş piyasasına da yansımıştır. Çalışma izni olmayan göçmenler düşük ücret karşılığında kaçak işçi olarak çalışmaktadır ve bunun sonucunda nitelsiz işgücü piyasasını artırmıştır (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015).

Katılımcıların mesleki eğitim merkezinde düzenlenen meslek eğitiminin girdileri ile ilgili sorunları, kurs öncesi Türkçenin öğretilmemesi ve ülkelerinde sürdürdüğü mesleği ile ilgili kursun olmamasıdır. Aslında bu kurslara başvuruda Türkçe bilgisi önkoşuldur. Ancak elden edilen bulgulardan katılımcıların Türkçe bilgisine yönelik doğru

beyanda bulunmadığı ve okul yöneticilerinin bu koşulu göz ardı ettiği söylenebilir. Öğretim dilinin bilinmediği bir eğitim ortamında, eğitimin verimliliği beklentisi de söz konusu değildir. Eğitim amaçlarına ulaşamamış bir okulun yöneticisi de bir diğer yönetim sorununu ortaya çıkarmaktadır. Göçmenlerin ülkelerinde sürdürdüğü mesleği ile ilgili bir kursun bulunmaması, okulun koşullarıyla ilgili olabilir. Her eğitim örgütü, sayıca oldukça fazla olan meslek gruplarına eğitim sağlayamayabilir. Ancak göçmen istihdamına yönelik çalışmalar, göçmenlerin kendi mesleklerine yönelik aldıkları eğitimin kendilerine daha yararlı olduğunu göstermektedir (Creticos, Schultz, Beeler ve Ball, 2006). Bununla birlikte göçmenlerin mesleki bilgi ve becerilerinin eğitim yoluyla başka bir mesleğe transferi sağlanabilmektedir (Symes ve McIntyre, 2000).

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan, göçmenlerin mesleki eğitiminin planlı bir şekilde sürdürülmediğini söylemek olasıdır. Eğitim planlaması, ayrıntılı ve sistematik bir süreçtir (Hoşgörür, 2016). Eğitim planlaması yoluyla stratejiler, programlar ve standartlar belirlenir. Eğitim planlaması amaç odaklıdır ve belirli bir eğitimin hedeflerine ulaşılmasına yöneliktir. Bir eğitimin planlanabilmesi için öncelikle sistem bilgisi dikkate alınmalıdır (Ololube, 2013). Elde edilen bulgular kapsamında, göçmenlerin mesleki eğitim alabilmeleri için gerekli Türkçe bilgisi ve ülkelerindeki mesleklerinin önceden belirlenmesi bu çalışmanın temel önerisidir. Türkçe bilen ve mesleki eğitim merkezlerinin potansiyeline uygun kursiyerlerin seçilmesi, verilen bu eğitimin amaçlarına ulaşmasına neden olabilir. Göçmenlere eğitim verecek olan öğretmen veya eğiticilerin sosyo-kültürel deneyimi ve bilgisi de göçmenlerin sosyal ve mesleki uyumunda oldukça önemlidir (Wu, 2016). Bununla birlikte göçmenlerin mesleki eğitiminde mentorlük hizmetleri, verilen eğitimlere katkı sağlayabilir (Shinnar, 2007). Ayrıca mesleki eğitim sürecinde kimlerin görev üstleneceği, bu eğitimin süresi ve göçmenlerin uygulama becerilerinin gelişmesine yönelik planlamalar, göçmenlerin mesleki eğitiminin kalitesini artırabilir (Bhagat ve London, 1999). Bu eğitim planlamalarının uygulanmasında ise okul yöneticilerinden lider davranışlar beklenir (Buluç, 2009). Okulların Göçmenlerin çalışma izinleri üzerine, ilgili bakanlıkların yoğun çaba harcadığı bilinmektedir. Bu durum eğitim sisteminin yönetimi dışında, bir göç politikasıyla ilgilidir. Türkiye'ye kabul edilecek göçmenlerin yaşam koşullarına yönelik yasal düzenlemeler yapılmadan önce, devletin bir göçmen politikasına ihtiyaç duyulmaktadır. Belirlenecek göçmen politikası, eğitim karar vericilerine de ışık tutacaktır. Yoğun göçmen kabul eden ülkelerin sürekli revize ettiği politikalarının değerlendirilmesi, Türkiye'de de göçmen politikalarının belirlenmesine yardımcı olabilir (Zikic, Bonache ve Cerdin, 2010). Bu çalışma Ankara'daki Mesleki Eğitim Merkezlerine devam eden göçmenlerin görüşleriyle sınırlıdır. Ancak elde edilen bulgular, gelecekteki araştırmalara fikir verebilir, örnek olabilir. Bununla birlikte göçmenlerin mesleki eğitimi üzerine daha fazla ve farklı, ilişkilendirilmiş araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Farklı illerde bulunan Geçici Eğitim Merkezlerinde yapılacak çeşitli çalışmalar, eğitim karar vericilerine ışık tutabilir.

KAYNAKLAR

- Ahlstrand, A. L., Bassi, L. J., & McMurrer, D. P. (2001). *Workplace education for low-wage workers*. Alexandria, VA: American Society for Training and Development.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4th ed.). MA: Allyn and Bacon.
- Bhagat, R. ve London, M. (1999). Getting started and getting ahead: Career dynamics of immigrants. *Human Resource Management Review*, 9(3), 349-365.
- Buluç, B. (2009). İlköğretim okullarında bürokratik okul yapısı ile okul müdürlerinin liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 71-86.
- Carpio, D. ve Wagner, M. (2015). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. Worldbank Report, Policy Research Working Paper, 7402. Alıntılama: <http://documents.worldbank.org/curated/en/505471468194980180/The-impact-of-Syrians-refugees-on-the-Turkish-labor-market>
- Coppel, J., Dumont, J.C. & Visco, I. (2001) *Trends in Immigration and Economic Consequencies*, Economics Department Working Papers No. 284, OECD, [http://www.ois.oecd.org/olis/2001 doc.nsf/linkto/eco-wkp\(2001\)10](http://www.ois.oecd.org/olis/2001/doc.nsf/linkto/eco-wkp(2001)10)
- Creticos, P.A., Schultz, J.M., Beeler, A., & Ball, E. (2006). *The Integration of Immigrants in the Workplace*. Institute for Work and the Economy.
- Duff, P., Wong, F. P. ve Early, M. (2000). Learning language for work and life: The linguistic socialization of immigrant Canadians seeking careers in healthcare. *Canadian Modern Language Review*, 57, 9-57.
- Dustmann, C. ve Preston, I. (2012). Estimating the Effect of Immigration on Wages. *Journal of the European Economic Association*, 10 (1), 216-223.

- Erdogan, M.(2014). *Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration Research*. Migration and Politics Research Centre, Hacettepe University
- Hoşgörür, V. (2016). Views of Primary School Administrators on Change in Schools and Change Management Practices. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri-Educational Sciences: Theory and Practice*,16(6), 2029–2055.
- Human Rights Watch. (2015). When I Picture My Future, I See Nothing. Alıntılama: <https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children>
- Iganski, P. & Payne, G. (1999). Socio-economic restructuring and employment: the case of minority ethnic groups. *British Journal of Sociology*, Vol. 50, No. 2, pp 177 – 362.
- International Organization for Migration. (2015). World Migration Report. Geneva: International Organization for Migration Publishing.
- İŞKUR, (2017). Mesleki Eğitim Kursları. Alıntılama: <http://www.iskur.gov.tr/isarayan/kursarama.aspx>
- Jacobson, E., Degener, S., & Purcell-Gates, V. (2003). *Creating authentic materials and activities for the adult literacy classroom: A handbook for practitioners*. Cambridge, MA: National Center for the Study of Adult Learning and Literacy. Alıntılama: <http://www.ncsall.net/fileadmin/resources/teach/jacobson.pdf>
- Katz, M.L. (2000). Workplace language teaching and the intercultural construction of ideologies of competence. *The Canadian Modern Language Review*, 57(1), 144–164.
- Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum*, 5(9), 63-93.
- Migration Policy Centre. (2013). Migration Profile: Syria. Alıntılama: http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Syria.pdf
- Monti, M. (2006). *Integration of learner roles and authentic materials in the adult education context*. Lancaster, PA: Southeast Professional Development Center
- OECD (2000a) *Trends in International Migration: SOPEMI 2000 Edition* (Paris, OECD).
- OECD (2000b) *Employment Outlook June 2000* (Paris, OECD).
- Ololube, N. (2013). The problems and approaches to educational planning in Nigeria: A theoretical observation. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(12), 37-48.
- Patton, M.Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Platt, E. (1996). *The vocational classroom: A great place to learn English* (Vocational and Workplace ESL Instruction Series). Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Polis Akademisi. (2016). Uluslararası Kitleleşen Göçler ve Türkiye’deki Suriyeliler. Ankara Polis Akademisi Yayınları.
- Prince, D., & Jenkins, D. (2005). *Building pathways to success for low-skill adult students: Lessons for community college policy and practice from a statewide longitudinal tracking study*. Washington, DC: American Association of Community Colleges.
- Resmi Gazete, (2016). 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu. Alıntılama: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6735.html>
- Schmid, C. L. (2001). Educational achievement, language minority students and the new second generation. *Sociology of Education*, 73(Extra Issue), 71–87.
- Shinnar, R.S. (2007). A Qualitative Examination of Mexican Immigrants’ Career Development. *Journal of Career Development*, 33(4), 338-375.
- Smith, S. M., Perry, T., & Moyer, D. (2006). Creating a safer workforce. *Professional Safety*, 51(12), 20–25.
- Stein, B. N. (1981). The refugee experience: Defining the parameters of a field of study. *International Migration Review*, 320-330.
- Stören, L. A. (2004). Unemployment experiences during early career of immigrant and non-immigrant graduates. *Journal of Education and Work*, 17(1), 71-93.
- Symes, C., & McIntyre, J. (2000). Working knowledge: An introduction to the new business of learning. In C. Symes & J. McIntyre (Eds.), *Working knowledge: The new vocationalism and higher education* (pp. 1–13). London: SRHE/Open University Press.
- Thomas, W. P., & Collier, V. (1997). *School effectiveness for language minority students*. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education. Alıntılama: <http://cmmr.usc.edu/CollierThomasComplete.pdf>

- Toksöz, G., Erdoğan, S. ve Kaşka, S. (2012). **Türkiye'ye düzensiz emek göçü ve göçmenlerin işgücü piyasasındaki durumları. İsveç:** International Organization for Migration Yayınları. Alıntılama: http://www.turkey.iom.int/documents/Labour/IOM_irregular_labour_migration_tr_06062013.pdf
- UNICEF.(2017).Preventing a Lost Generation in Turkey.Alıntılama: http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/UNICEF%20TCO_Fact%20Sheet_01.2017.pdf
- Wu, Y.L. (2016). Applying Culturally Responsive Pedagogy to the Vocational Training of Immigrants. Journal of Education and Training Studies, 4(2), 177-181.
- Zikic, J., Bonache, J. ve Cerdin, J. (2010). Crossing national boundaries: A typology of qualified immigrants' career orientations. Journal of Organizational Behavior, 31, 667-686.